

الله الرحمن الرحيم

راهنمای برنامه درسی

حوزه تربیت و یادگیری

حکمت و معارف اسلامی

▶ وزارت آموزش و پرورش

▶ سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

▶ دفتر برنامه ریزی و تألیف کتاب های

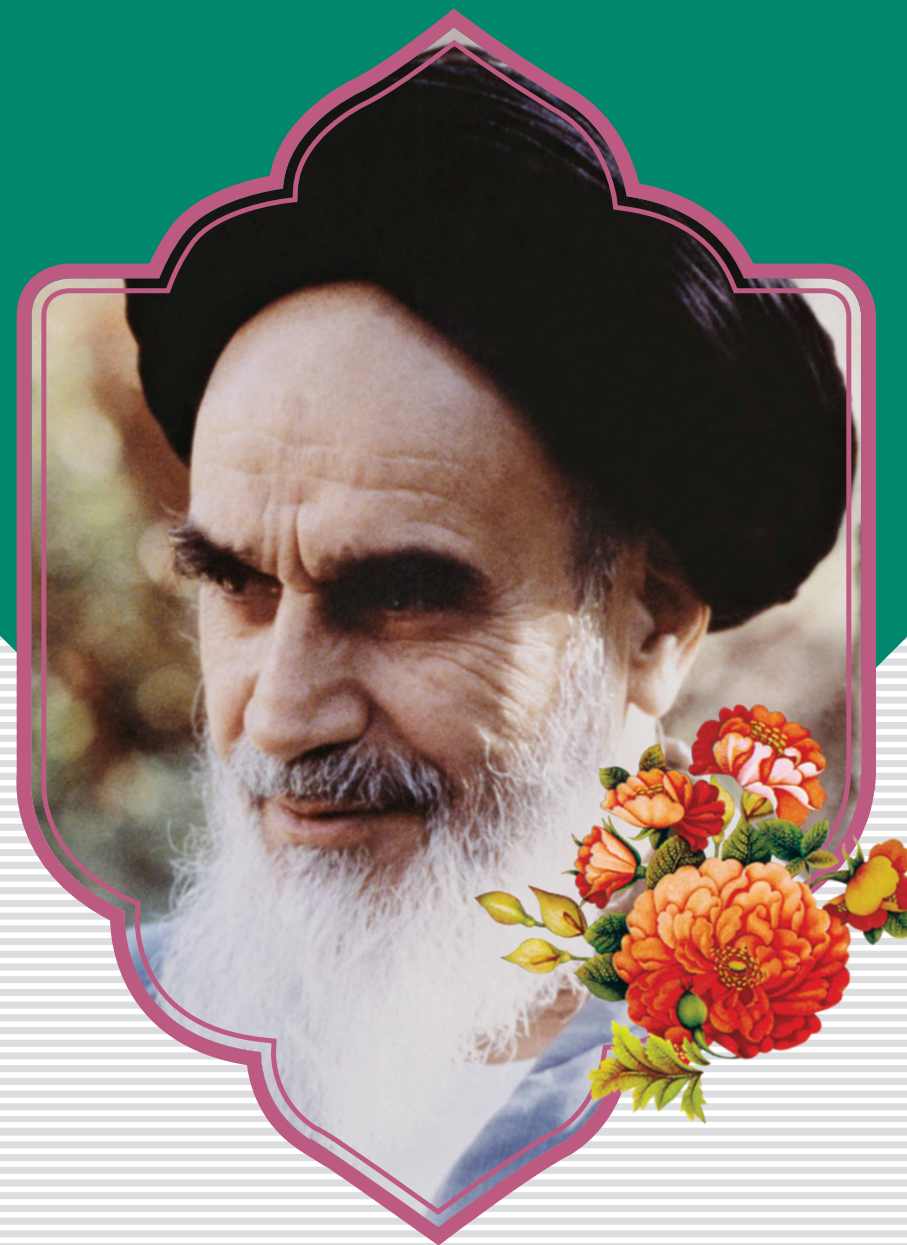
درسی ابتدایی و متوسطه نظری

▶ دی ماه ۱۴۰۳

▶ (غیرقابل استناد)

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

«سند تحول یک ریل‌گذاری است؛ سند تحول می‌تواند آموزش و پرورش را به سرمنزل مورد نظر برساند ...
ابلاغ قدم اول است، باید کاری کنیم که این سند محقق شود ... برای تحوّل آموزش و پرورش روحیه انقلابی
لازم است. روحیه انقلابی یعنی ترس نداشته باشید، ملاحظه کاری نداشته باشید، محافظه کاری نداشته باشید،
وقتی تشخیص دادید عمل کنید، اقدام کنید، پیش بروید، به توقف راضی نشوید، کارها را تزئینی انجام ندهید.»

بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در دیدار با جمعی از فرهنگیان

تهیه و تدوین راهنماهای برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری یکی از گام‌های ضروری در جهت تحقق مطالبات اسناد فرادستی در زمینهٔ برنامه‌ریزی درسی است که باید همانند بند ۴ سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و راهکار ۱-۱ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تحقق یابد. کلیات و چارچوب حوزه‌های یازده‌گانهٔ تربیت و یادگیری^۱ در فصل هشت برنامهٔ درسی ملّی ارائه شده است، اما تهیه و تدوین راهنمای برنامهٔ درسی این حوزه‌ها، به عنوان بخشی از فرایند تولید برنامه‌های درسی، در ضمن بندهای ۱۱-۴، ۱۱-۵ و ۱۱-۶ از فصل ۱۱ همان سند، به عهده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی نهاده شده است.^۲

در سال ۱۴۰۱، پس از تهیه و تدوین «طرحوارهٔ اجرایی‌سازی برنامهٔ درسی ملی در سطح مدرسه» (به مثابهٔ طرح کلان و نقشهٔ راه تولید و تمهید مقدمات لازم برای اجرای برنامهٔ درسی در سطح مدرسه) و تأیید آن در شورای عالی آموزش و پرورش، راهنماهای برنامهٔ درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری به عنوان یکی از گام‌های این نقشهٔ راه در نظر گرفته شده‌اند که به مثابهٔ منبع محتوای تخصصی موضوعی، یکی از مهم‌ترین منابع مورد استفاده در تهیه «راهنمای تفصیلی عنوان درسی» و همچنین، «جدول عناوین دروس» هستند.^۳

آن‌چه پیش رو دارید، راهنمای برنامهٔ درسی حوزهٔ تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل اهداف، سیاست‌ها و اسناد کلان و فرادستی آموزش و پرورش، بررسی مطالعات و پژوهش‌های متنوع (شامل: مطالعات وضعیت‌سنجی، نیازسنجی، تطبیقی مقایسه‌ای و ارزشیابی برنامه‌ها و کتاب‌های درسی پیشین) و تشکیل شوراه‌ا و کارگروه‌های کارشناسی، با حضور صاحب‌نظران و متخصصان موضوعی، متخصصان آموزشی تربیتی عمومی و تخصصی و معلمان و دبیران با تجربه، تهیه و تدوین شده و مورد اعتبارسنجی خبرگان و کارشناسان نیز قرار گرفته است.

^[1] این حوزه‌ها عبارتند از: «قرآن و عربی»، «حکمت و معارف اسلامی»، «زبان و ادبیات فارسی»، «فرهنگ و هنر»، «سلامت و تربیت بدنی»، «کار و فناوری»، «علوم انسانی و مطالعات اجتماعی»، «ریاضیات»، «علوم تجربی»، «زبان‌های خارجی»، «آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده».

^[2] ۱: فرایند تولید و اجرای برنامه‌های درسی و تربیتی:

^[3] ۱-۴: تهیه راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری (تعیین اهداف، استانداردهای محتوا، نتایج یادگیری و ...)

^[4] ۵-۱۱: اعتباربخشی راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری

^[5] ۱۱-۶: بررسی و تأیید راهنمای برنامهٔ درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

^[6] ۳- برای اطلاع بیشتر درباره جایگاه راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری در فرایند برنامه‌ریزی درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری، به سند سازمانی «طرح‌واره تکمیل فرایند برنامه‌ریزی درسی و تولید مواد و منابع آموزشی-تربیتی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (برنامه درسی ملی تا سطح مدرسه)» مراجعه نمایید.

▲ فطرت‌گرایی توحیدی به عنوان رویکرد و جهت‌گیری کلی برنامه‌های درسی

بر اساس آن‌چه در سند برنامهٔ درسی ملی و دیگر اسناد فرادستی (به‌ویژه مبانی نظری تحول بنیادین آموزش و پرورش) آمده، رویکرد برنامه‌های درسی و تربیتی «فطرت‌گرایی توحیدی» است.^۱ در تبیین این رویکرد و چگونگی اثرگذاری آن بر برنامه‌های درسی تربیتی می‌توان گفت که مفطور بودن انسان‌ها بر فطرت الهی یکی از مهم‌ترین آموزه‌های انسان‌شناختی اسلام است. بر پایه این آموزه، هر فرد از بدو خلقت خویش، از سرمایه‌های بینشی ادراکی (شامل تعقّل و ابزارهای ادراکی در خدمت آن، همچنین برخی شناخت‌های وجدانی و ضروری) و گرایشی انگیزشی (همانند گرایش و میل به کمال، حقیقت و راستی، زیبایی و ...) برخوردار است و این مهم‌ترین دستمایهٔ حرکت، رشد و هدایت او در مسیر صلاح و رستگاری است. بر این اساس، نظام تربیتی در کلیت خود، برنامه‌های درسی تربیتی به صورت خاص، باید طوری طراحی شوند که با در نظر گرفتن این سرمایه، به شکوفا شدن هر چه بیشتر آن مدد رسانند. اتخاذ فطرت‌گرایی توحیدی به مثابهٔ رویکرد و جهت‌گیری کلی حاکم بر برنامه‌های درسی تربیتی در جمهوری اسلامی ایران، دستِ کم دربردارندهٔ دو دلالت است:

دلالت اول: کودکان ظرف‌هایی توخالی یا خمیره‌هایی بدون شکل و تعیّن و منفعل نیستند که صرفاً پذیرای اموری باشند که به آنها داده می‌شود، بلکه آنها بر حسب خلقت خود، از داشته‌هایی برخوردارند که با اتکا به آنها با جهان پیرامون خود روبه‌رو می‌شوند و به تدریج، خود و حقایق و واقعیت‌های عالم را می‌یابند. در برنامه‌ریزی تربیتی برای چنین موجودی، القای از بیرون به مثابهٔ یک رویکرد، انتخابی نامناسب است، زیرا این امر با ساختار وجودی او سازگاری ندارد و در نتیجه اثرگذاری مورد نظر را نیز نخواهد داشت. در عوض، برنامه‌ریزی‌ها باید به گونه‌ای باشد که کودکان بتوانند از درون خویش (= با اتکا به داشته‌های فطری خود) با عالم مواجه شوند و حقایق آن را به تدریج دریابند تا بتوانند ساختار ادراکات، تمایلات، صفات و ویژگی‌های شخصیتی هویتی خود را متناسب با این داشته‌ها و حقایق یافته شده و با اتکا بر آنها شکل دهند.^۲ این تبیین، در تعیین رویکرد برنامه‌های درسی در یادگیری و تدریس و چگونگی سازماندهی محتوا اثرگذار خواهد بود و این اثرگذاری، در «رویکردها و راهبردهای تربیت و یادگیری» و نیز «رویکرد سازماندهی عنوان درسی» از راهنمای تفصیلی عناوین درسی،

^[1] -برنامه درسی ملی، فصل ۴ (رویکرد و جهت‌گیری کلی)، ص ۱۱.

^[2] -این نگاه به رغم برخی شباهت‌ها با رویکرد سازنده‌گرایی (Constructivism)، نباید به آن معنا تحویل شود، زیرا در برخی مبانی و ابعاد با آن رویکرد تفاوت دارد. یک تفاوت آن است که در اینجا، کودک از داشته‌هایی اولیه برخوردار است که از همان ابتدا، سمت و سوی خاصی به فعال بودن او می‌دهند. دیگر تفاوت بنیادی آن است که رویکرد سازنده‌گرا مبتنی بر مبانی معرفت‌شناختی مشخصی است که اساساً دانش را ساختنی می‌داند، حال آن‌که در مبانی معرفت‌شناختی فطرت‌گرایی توحیدی، دانش اساساً یافتنی است و عمیق شدن درک شخص از این امر یافتنی، در گروی نقش‌آفرینی فعال و همه‌جانبه او در فرایند ادراک (که نوعی سیر برآیند نیل و رسیدن است) می‌باشد. پس می‌توان گفت هرچند یادگیرنده، دریافت‌کننده منفعل دانش نیست، ولی سازنده آن هم نیست، بلکه یک یابنده فعال است.همچنین، یادآوری این نکته نیز ضروری است که اتخاذ این رویکرد، با این مطلب منافات ندارد که آموزش بعضی موضوعات، خصوصاً در برخی دوره‌های سنی خاص، به صورت مستقیم و القایی یا تلقینی باشند.

رویکرد و منطق

بازتاب می‌یابد. به علاوه، این تلقی از انسان و چگونگی رشد وی در تعامل با جهان بیرون از خود، بخش مهمی از ایده بنیادین «هویت دوره‌های تحصیلی» و چگونگی تطوّر آن از دوره اول ابتدایی تا دوره دوم متوسطه را شکل داده است.

دلالت دوم: مراقبت از داشته‌های فطری و رشد و پرورش صحیح و شایسته از اهداف برنامه درسی است. این مراقبت و پرورش، در گروی جلوگیری از به انحراف رفتن داشته‌ها و یا پوشانده شدن آنها توسط تمایلات ناشایست و ادراکات نادرست است. معمولاً گرایش‌ها و یا بینش‌های فطری هنگامی دستخوش تحریف و انحراف می‌شوند که انسان‌ها در تشخیص مصادیق صحیح و اصیل آنها به بیراهه روند. زنده نگه داشتن این داشته‌ها و تقویت آنها در دانش‌آموزان نیازمند درک برخی مفاهیم، مهارت‌ها و به‌ویژه نگرش‌های حوزه‌های تربیت و یادگیری است؛ به علاوه بخش قابل توجهی از «چارچوب شایستگی‌های پایه و عمومی» به هدف مراقبت و تقویت این سرمایه‌های فطری و یا مبتنی بر دارایی‌ها و نگرش‌های فطری دانش‌آموزان تدوین شده که از مهم‌ترین آنها می‌توان به خرده شایستگی‌هایی چون هویت دینی-معنوی، حقیقت‌جویی، جستجوگری و اکتشاف، تمرکز و بینش، تحلیل، استدلال و سنجش‌گری، اخلاق و آداب ارتباطی، تعهد و مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، خودآگاهی و خودباوری و خویش‌بانی و خویش‌داری اشاره کرد.

بر این اساس، در نظر گرفتن فطرت‌گرایی توحیدی به عنوان رویکرد و جهت‌گیری کلان حاکم بر برنامه‌های درسی به این معنا نیست که این جهت‌گیری تنها در راهنمای برنامه درسی حوزه‌های یادگیری بازتاب می‌یابد، بلکه دیگر مراحل و ابعاد برنامه‌های درسی تربیتی همچون هویت دوره‌های تحصیلی و یا چگونگی ساماندهی محتوا نیز از این رویکرد متأثر خواهند شد.

باری، جاری شدن فطرت‌گرایی توحیدی در برنامه‌های درسی، امری ذو مراتب است؛ یعنی به هر میزان که معانی و دلالت‌های پیش‌گفته در برنامه‌های درسی، فرصت‌ها و موقعیت‌های تربیتی یادگیری و مواد و منابع آموزشی و تربیتی جریان یابد، زمینه‌سازی مناسب‌تری برای «شکوفایی فطرت الهی دانش‌آموزان از طریق درک و اصلاح مداوم موقعیت آنان به منظور دستیابی به مراتبی از حیات طیبه»^۱ صورت گرفته است.

«سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی»

۱- برنامه درسی ملی، فصل ۴ (رویکرد و جهت‌گیری کلی)، ص ۱۱.

رویکرد

از دیدگاه دین مبین اسلام خداوند انسان را بر سرشت توحیدی و دارای استعدادهای بی‌شمار مادی و معنوی آفریده است؛ استعدادهایی که با تربیت و یادگیری مبتنی بر آگاهی، اراده و اختیار انسانی شکوفا خواهند شد. حوزه حکمت و معارف اسلامی یکی از یازده حوزه تربیت و یادگیری است که در راستای تربیت و یادگیری مبتنی بر آگاهی، اراده و اختیار انسانی به‌طور خاص به ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی پرداخته و هویت پیدامی‌کند. بر این پایه، راهنمای برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی، مجموعه‌ای نظام‌مند از فرصت‌های یادگیری و تربیت دینی است که زمینه شکوفایی ظرفیت‌های تربیت دینی را در ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی فراهم می‌سازند. رویکرد این حوزه بر محور فطرت‌گرایی توحیدی و واجد دلالت‌هایی سوق‌دهنده برای برنامه درسی این حوزه است. فطرت توحیدی، معرفت و گرایشی اصیل نسبت به خدای یگانه است که می‌تواند به همه گرایش‌ها، شناخت‌ها، صفات و اعمال انسان جهتی الهی بخشیده و زندگی انسان را به سوی حیات طیبه هدایت نماید.

رویکردهای برآمده از فطرت‌گرایی توحیدی در حوزه مذکور عبات است از: محوریت قرآن، معارف اهل بیت (علیهم‌السلام) و نگاه متوازن بین قرآن و برهان، و الگو بودن اولیای دین (حق)، محوریت هویت دینی معنوی برای تحقق و تحکیم هویت قومی ملی انقلابی و هویت خانوادگی، محوریت توجه متوازن به تفکر، ایمان، اخلاق دینی و عمل دینی با تأکید بر تعاون و کارگروهی و پرهیز از تقلیل «تربیت دینی» به «آموزش دانستنی‌های دینی»، محوریت نگاه اختصاصی به ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، محوریت بسط معارف فلسفی در دوره‌های مختلف تحصیلی، محوریت تفکر و تعقل.

قلمرو حوزه

این حوزه در قلمرو خود زمینه‌های تحقق شایستگی‌های پایه «هویت اسلامی ایرانی»، «تفکر و تعقل»، «ارتباط مسئولانه و مؤثر»، و «خویش‌سازی» را فراهم می‌آورد. در این قلمرو معارف اسلامی از سویی و معارف فلسفه الهی از سوی دیگر در قالب سه قلمرو عقاید، اخلاق و احکام دینی زمینه‌ساز تحقق شایستگی‌های پایه هستند.

عقاید اسلامی: موضوعات اصلی در نظام عقاید اسلامی همانند توحید، معاد، نبوت و امامت و ... که از عناصر اصلی سازنده هویت اسلامی‌اند، در این قلمرو قرار می‌گیرند. همچنین نسبتی که فلسفه الهی با عقاید دینی دارد، و ظرفیت‌هایی که زبان فلسفه الهی برای تحقق فهمی مشترک از عقاید دینی (بین پیروان ادیان و مذاهب مختلف) در اختیار ما می‌نهد، این فلسفه را در قلمرو حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی قرار می‌دهد.

اخلاق اسلامی: مهم‌ترین ارزش‌های معنوی و فضیلت‌های اخلاقی (با تأکید بر شایستگی خویش‌سازی) که از عناصر اصلی تربیت دینی هستند، در قلمرو اخلاق قرار می‌گیرند. همچنین نقشی که فلسفه عملی در فهم و تشخیص درست در موقعیت عمل ایفا می‌کند و فضیلت‌ها و منش‌های عملی‌ای که این دانش برای آدمی به‌دست می‌دهد، این فلسفه را در قلمرو حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی قرار می‌دهد.

احکام و آداب اسلامی: مهم‌ترین احکام دینی، و اصلی‌ترین آداب مواجهه مسئولانه و مؤثر با دیگران که به‌طور معمول در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی مورد نیاز است، در این قلمرو قرار می‌گیرند. در حوزه حکمت و معارف اسلامی، توجه متوازن به همه ابعاد تربیت دینی (تفکر، ایمان، اخلاق دینی، عمل دینی با تأکید بر تعاون و کارگروهی) امری مبنایی در این قلمرو است.

ضرورت و کارکرد

با توجه به اصل فطرت‌گرایی توحیدی، وجود حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی برای ایفای نقش‌هایی است چون: زمینه‌سازی برای تقویت ایمان قلبی، هویت دینی- معنوی دانش‌آموزان (پذیرش دین به‌عنوان راهنمای زندگی، زمینه‌سازی برای خویش‌سازی دینی و اتصاف به خُلقیات و آداب دینی، و التزام به عمل دینی با تأکید بر تعاون و کارگروهی)، زمینه‌سازی برای ایجاد بینش عمیق در دانش‌آموزان نسبت به هستی و جایگاه انسان در آن، راه‌های کسب معرفت معتبر نسبت به آن، و زمینه‌سازی برای تحقق شایستگی‌های پایه تعقل و تفکر در دانش‌آموزان.

اهداف

اهداف کلی حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی

۱	نظام معنایی دین	التزام به نظام معنایی دین و تلاش برای شکل دادن رفتار خود مطابق با آن
۲	خویشتن سازی	تلاش برای خویشتن سازی و آراسته شدن به ریشه ای ترین فضائل اخلاقی و پیراستن از ریشه ای ترین ردائل اخلاقی
۳	احکام و آداب دینی	شناخت مهم ترین احکام و آداب دینی و حکمت آنها و تلاش برای التزام به آنها
۴	مسئولیت دینی اجتماعی	تحلیل مبانی و کارآمدی نظام اسلامی و پذیرش مسئولیت دینی اجتماعی در عرصه های مختلف برای تحقق آرمان های تمدنی
۵	چالش های دینداری	تلاش برای مواجهه آگاهانه و مؤثر با چالش های دینداری در دنیای معاصر
۶	شناخت حکیمانه هستی و انسان	درک حکیمانه هستی و انسان مهم ترین مفاهیم و مضامین فلسفه اسلامی مورد نیاز برای زندگی عاقلانه

اهداف حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی در دوره های تحصیلی

۱- التزام به نظام معنایی دین و تلاش برای شکل دادن رفتار خود مطابق با آن

دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
* با درک نمونه های ساده اعتقادات دینی(توحید؛ نبوت؛ امامت؛ معاد) ، به نظام معنایی دینی علاقه مند می شود.	* با استدلال های ساده، اعتقادات دینی (توحید، نبوت، امامت و معاد) را درک می کند و برخی رفتارهای متناسب با نظام معنایی دینی را بروز می دهد.	* از طریق آشنایی مستدل با اعتقادات دینی (توحید، نبوت، امامت و معاد)، تلاش می کند برای حل مسائلش به نظام معنایی دینی مراجعه کند.	* از طریق آشنایی مستدل با اعتقادات دینی (توحید، نبوت، امامت و معاد)، تلاش می کند برای حل مسائل خود و اطرافیانش به نظام معنایی دینی روی می آورد.

غیر قابل استناد

۲- تلاش برای آراسته شدن به ریشه ای ترین فضائل و پیراسته شدن از ریشه ای ترین ردائل اخلاقی

دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
* ضمن آشنایی ساده با مهم ترین فضائل و ردائل اخلاقی، به بروز رفتارهایی متناسب با فعل یا پرهیز از آنها روی می آورد.	*ضمن آشنایی ساده بامهم ترین فضائل و ردائل اخلاقی به تمرین ساده فعل یا پرهیز از آنها روی می آورد.	* ضمن آشنایی با مهم ترین فضائل و ردائل اخلاقی به تمرین مداوم فعل یا پرهیز از آنها روی آورده و تلاش می کند به سوی کسب یا دفع آنها سوق پیدا کند.	

۳- شناخت مهم ترین آداب و احکام دینی و حکمت آنها و تلاش برای التزام به آنها

دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
*ضمن آشنایی ساده با احکام و آداب شرعی، برای به جا آوردن احکام شرعی تلاش کرده و به تمرین ساده آداب دینی روی می آورد.	*ضمن آشنایی ساده با احکام و آداب شرعی ، برای به جا آوردن احکام شرعی تلاش کرده و به تمرین ساده آداب دینی روی می آورد.	*ضمن آگاهی به فلسفه احکام و آداب شرعی، برای به جا آوردن احکام شرعی تلاش کرده و به تمرین مداوم آداب دینی روی می آورد.	

۴- تحلیل مبانی و کارآمدی نظام اسلامی و جهاد در عرصه های مختلف برای تحقق آرمان های تمدنی آن

دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
*ضمن آشنایی ساده با آرمان های انقلاب اسلامی، ضرورت حفظ و پاسداری از آنها را درک و از طریق مشارکت در مراسم دینی، تعاون و کارگروهی در راستای آرمان ها را تجربه می کند.	*ضمن تحلیل ساده آرمان های انقلاب اسلامی، نسبت به پاسداری از آنها علاقه مند شده و از طریق مشارکت فعال در مراسم دینی، تعاون و کارگروهی در راستای آرمان ها را تجربه می کند.	*ضمن تحلیل آرمان های انقلاب اسلامی و کارآمدی ولایت فقیه، نسبت به التزام و پاسداری از آنها گام برداشته و از طریق مشارکت فعال در اردوهای جهادی برای تحقق آن آرمان ها تلاش می کند.	

۵- تلاش برای مواجهه آگاهانه و مؤثر با چالش‌های دینداری در دنیای معاصر

دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
* برای زندگی دیندارانه در دنیای معاصر تلاش می‌کند که برخی راه‌حل‌های ابتدایی در قبال آسیب‌های فضای مجازی را به کار بگیرد.	* برای زندگی دیندارانه در دنیای معاصر تلاش می‌کند و برخی راه‌حل‌های ساده و کاربردی را در قبال آسیب‌های فضای مجازی، به کار گرفته و تجارب خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارد.	* برای زندگی دیندارانه در دنیای معاصر تلاش می‌کند و برخی راه‌حل‌های کاربردی را در قبال آسیب‌های ناشی از مواجهه با فضای مجازی و سبک زندگی مدرن، به کار می‌گیرد.	* برای زندگی دیندارانه در دنیای معاصر تلاش می‌کند و برخی راه‌حل‌های کاربردی را، در قبال آسیب‌های ناشی از مواجهه با فضای مجازی و سبک زندگی مدرن، به کار می‌گیرد.

۶- درک حکیمانه هستی و انسان مهم‌ترین مفاهیم و مضامین فلسفه اسلامی مورد نیاز برای زندگی عاقلانه

دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
* به کمک داستان‌ها و تمثیل‌های کودکانه، به تأمل درباره جهان هستی، حقیقت خود، نسبت میان خود و هستی، ارزش و معنای زندگی، انواع شناخت و چگونگی شناخت صحیح و قواعد کسب آنها می‌پردازد.	* به کمک تمثیل‌ها و استدلال‌های ساده، به تأمل درباره جهان هستی، حقیقت خود، نسبت میان خود و هستی، ارزش و معنای زندگی، انواع شناخت و چگونگی و قواعد کسب شناخت صحیح و شایسته پرداخته و ضمن دستیابی به بینش‌هایی ساده در برخی از این مباحث، در موقعیت‌های واقعی زندگی به این بینش‌ها توجه می‌کند.	* به کمک تمثیل و استدلال، به تأمل درباره جهان هستی، حقیقت خود، نسبت میان خود و هستی، ارزش و معنای زندگی، انواع شناخت و چگونگی صحیح و قواعد کسب آنها پرداخته و ضمن دستیابی به بینش‌هایی عاقلانه در این مباحث، در موقعیت‌های واقعی زندگی با در نظر داشتن آنها عمل می‌کند.	* به کمک تمثیل، استدلال و تبیین فلسفی، به تأمل درباره جایگاه و اهمیت فلسفه و حکمت (با تأکید بر فلسفه اسلامی) و بخشی از مهم‌ترین مباحث آن درباره جهان هستی، حقیقت خود، ارزش و معنای زندگی، نسبت میان خود و هستی و مبانی فلسفی، فرهنگی و ارزشی علوم مختلف (به‌ویژه علوم انسانی و علوم تجربی) پرداخته و ضمن دستیابی به بینش‌هایی عاقلانه در این مباحث، در موقعیت‌های واقعی زندگی با در نظر داشتن آنها عمل می‌کند.

جدول محتوای دوره اول ابتدایی حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی

ایده‌های کلیدی	مفاهیم اساسی	خرده مفاهیم	مهارت‌های اساسی	خرده مهارت‌ها	ارزش‌های اساسی	خرده ارزش‌ها
نظام معنایی دینی	* خداشناسی * راهنماشناسی * جهان‌شناسی * خودشناسی	* نمونه ساده اعتقاد به توحید * نمونه ساده اعتقاد به عدل الهی * نمونه ساده اعتقاد به نبوت * نمونه ساده اعتقاد به امامت * نمونه ساده اعتقاد به معاد * تصویری ساده از هویت الهی خود	* تفسیر الهی * پدیده‌ها * الگوگیری و حل مسئله * هویت‌یابی	* تفسیر ساده و الهی پدیده‌ها مطابق با نظام معنایی دین * الگوگیری از معصومان (علیهم‌السلام) و اسوه‌های دینی * حل مسئله ساده و ابتدایی اخلاقی با توجه به زندگی معصومان (علیهم‌السلام) و آیات ساده قرآن	* خداخواهی * هدایت‌جویی * هویت‌یابی	* امیدواری به خداوند و کمک‌های او * علاقه به قرآن و معصومان (علیهم‌السلام) * اسوه‌های دینی * هویت‌یابی فردی
خویش‌سازی	* خویش‌سازی	معنای ساده خویش‌سازی * شناخت ساده مهم‌ترین فضائل و ردائل اخلاقی	* الگوگیری	* الگوگیری از اولیاء حق * بروز دادن رفتارهای مناسب با فضائل اخلاقی و پرهیز از ردائل اخلاقی	* صیانت از نفس	* اهتمام به بروز دادن رفتارهای مناسب با فضائل اخلاقی و پرهیز از ردائل اخلاقی
احکام و آداب دینی	* احکام شرعی * آداب دینی	* شناخت ساده احکام و آداب شرعی متناسب با سن خود	* جست‌جوگری و حل مسئله * الگوگیری	* الگوگیری و بروز دادن رفتارهای مناسب با رعایت احکام شرعی و آداب دینی	* اهتمام و ادب‌ورزی دینی	* اهتمام به آشنا شدن با احکام شرعی * اهتمام به مؤذب بودن
مسئولیت دینی اجتماعی	* آرمان‌های انقلاب اسلامی * مراسم دینی	* آشنایی ساده با آرمان‌های انقلاب اسلامی * حضور و مشارکت در مراسم دینی	* ارتباط مؤثر با دیگران	* همراهی و تعاون، همدلی و مدارا با جمع در مراسم دینی	* فعالیت دینی	* اهتمام به آرمان‌های انقلاب اسلامی
چالش‌های دینداری	* زندگی * دیندارانه	* آشنایی با مصادیق ابتدایی آسیب‌های فضایی مجازی * راه حل‌های ابتدایی در قبال برخی آسیب‌های فضای مجازی	* حل مسئله	* حل مسئله بر پایه هدایت‌پذیری از والدین و معلمان در راستای مصونیت از آسیب‌های ابتدایی و عینی فضای مجازی	* کارآمدی دین	* التزام به راه‌حل‌های کاربردی برای استفاده هدایت‌شده از فضای مجازی
شناخت حکیمانه زندگی و انسان	* شناخت حکیمانه	* جهان هستی * حقیقت و هویت انسان * علم و معرفت * ارزش و سعادت زندگی	* کسب، ساماندهی و پردازش معلومات	* دریافت حسی * مرتب کردن، دسته‌بندی و مقایسه اشیاء، افراد، کلمات و... با معیارهای مختلف	* کنجکاوی و جست‌جوگری	* علاقه‌مندی به کشف علل و آثار پدیده‌ها و رخدادهای محیط طبیعی * پیرامون خود * پرسش‌گری بدون خجالت و ترس

نمای کلی محتوای حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی

ردیف	ایده‌های کلیدی	مفاهیم اساسی	مهارت‌های اساسی	ارزش‌های اساسی
۱	نظام معنایی دینی	خداشناسی راهنماشناسی جهان‌شناسی خودشناسی	تفسیر الهی پدیده‌ها الگوگیری هویت‌یابی و هویت‌بخشی فهم و مدیریت خواسته‌ها تمرین خودانگیزی مشارطه، مراقبه و محاسبه تاب‌آوری	خداخواهی جست‌جوی سعادت واقعی و رهایی از سعادت کاذب یافتن خود واقعی و رهایی از خود کاذب عبودیت صیانت از نفس و رهایی از نفسانیت التزام به احکام دینی ادب‌ورزی دینی
۲	خویش‌سازی	خویش‌سازی و توسعه شخصیت ریشه‌ای‌ترین فضائل و ردائل اخلاقی	راه‌های کسب فضائل و رفع ردائل اخلاقی	همدلی و مدارا با دیگران در عین حفظ نظام ارزشی خود جست‌جوگری و حل مسئله کسب، سازماندهی و پردازش معلومات (استدلال و استنتاج) جرئت‌ورزی عقلانی نقدی و ارزیابی
۳	احکام و آداب دینی	احکام شرعی، حکمت و اسرار آنها آداب دینی	ولایت فقیه و مسئولیت اجتماعی ما امت و تمدن اسلامی و چگونگی تحقق آنها آسیب‌های فضای مجازی چالش‌های سبک زندگی مدرن	کنجکاوی و جست‌جوگری پشتکار و تلاش‌گری فکری فضیلت حکمت
۴	مسئولیت دینی اجتماعی	ولایت فقیه و مسئولیت اجتماعی ما امت و تمدن اسلامی و چگونگی تحقق آنها	آسیب‌های فضای مجازی چالش‌های سبک زندگی مدرن	کنجکاوی و جست‌جوگری
۵	چالش‌های دینداری	جهان هستی و هویت انسان علم و معرفت ارزش و سعادت زندگی	جهان هستی و هویت انسان علم و معرفت ارزش و سعادت زندگی	کنجکاوی و جست‌جوگری
۶	شناخت حکیمانه هستی و انسان	جهان هستی و هویت انسان علم و معرفت ارزش و سعادت زندگی	جهان هستی و هویت انسان علم و معرفت ارزش و سعادت زندگی	کنجکاوی و جست‌جوگری

غیر قابل استناد

خبرده ارزش‌ها	ارزش‌های اساسی	خبرده مهارت‌ها	مهارت‌های اساسی	خبرده مفاهیم	مفاهیم اساسی	ایده‌های کلیدی
* اعتماد به کمک خداوند در حل مسائل فردی * تمسک به قرآن و سخن ساده معصومان علیهم‌السلام در حل مسائل خود * جست‌جوی هویت واقعی خود	* خداخواهی * هدایت‌جویی * هویت‌یابی	* تفسیر الهی‌پدیده‌ها مطابق با نظام معنایی دین * استدلال بر اعتقادات دینی * الگوگیری از معصومان علیهم‌السلام واسوه‌های دینی متناسب با شرایط و مسائل خود * حل مسئله خود با توجه به زندگی معصومان علیهم‌السلام و آیات قرآن * یافتن حکمت تفاوت‌ها و فقدان‌های خود	* تفسیر الهی‌پدیده‌ها * الگوگیری * حل مسئله * استدلال * هویت‌یابی	* استدلال بر توحید * استدلال بر عدل الهی * استدلال بر نبوت * استدلال بر امامت * استدلال بر معاد * استدلال بر هویت الهی خود	* خداشناسی * راهنماشناسی * جهان‌شناسی * خودشناسی	نظام معنایی دینی
* اهتمام به آراسته شدن به فضائل اخلاقی * اهتمام به صیانت از نفس و پاکیزگی‌های آن در مواجهه با رذائل اخلاقی	* آراستن نفس * صیانت از نفس	* الگوگیری از فضائل اخلاقی اولیاء حق و اسوه‌های دینی و حل مسئله در موقعیت‌های ساده‌عمل و تصمیم اخلاقی * روی‌آوری به تمرین تدریجی انجام فضائل و پرهیز از رذائل اخلاقی * خودانگیزی برای کسب فضائل و پرهیز از رذائل اخلاقی * مدیریت دینی خواسته‌ها بر پایه تقدم خواسته‌یادآبرو بر خواسته‌نایادآبر * تاب‌آوری نسبی نفس در راستای آماده شدن برای سختی انجام فضائل اخلاقی یا پرهیز از رذائل اخلاقی	* الگوگیری * تمرین * خودانگیزی * حل مسئله * مدیریت خواسته‌ها * تاب‌آوری	* ضرورت خویش‌سازی و نقش دستورات دینی در هدایت و سلوک اخلاقی * تأثیر اکتساب فضائل اخلاقی بر ساختن و سعادت خود * آشنایی با مهم‌ترین فضائل و رذائل اخلاقی	خویش‌سازی	خویش‌سازی
* اهتمام و التزام به آشنا شدن با احکام اسلام و پاسداری از آنها * اهتمام و التزام به مؤدب بودن و ترویج ادب در محیط پیرامونی	* التزام و ادب‌ورزی دینی	* جست‌جوی برای پیدا کردن احکام شرعی، اسرار و فلسفه آنها * روی‌آوری به تمرین تدریجی آداب دینی * تاب‌آوری برای تحمل سختی‌های انجام احکام و آداب دینی	* جست‌جوگری * تمرین * تاب‌آوری	* شناخت احکام و آداب شرعی * متناسب با سن خود	* احکام شرعی * آداب دینی	احکام و آداب دینی

جدول محتوای دوره دوم ابتدایی حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی

ایده‌های کلیدی	مفاهیم اساسی	خرده مفاهیم	مهارت‌های اساسی	خرده مهارت‌ها	ارزش‌های اساسی	خرده ارزش‌ها	
شناخت حکیمانه زندگی و انسان	شناخت حکیمانه	جهان هستی حقیقت و هویت انسان علم و معرفت ارزش و سعادت زندگی	کسب، ساماندهی و پردازش معلومات نقداری و ارزیابی	تفسیر الهی پدیده‌ها الگوگیری و حل مسئله هویت یابی	تفسیر الهی پدیده‌ها مطابق با نظام معنایی دین الگوگیری از معصومان (ع) و اسوه‌های دینی حل برخی مسئله ساده خود با توجه به زندگی معصومان (ع) و آیات ساده قرآن استدلال ساده بر اعتقادات دینی یافتن توانایی‌ها و خواسته‌های ساده خود	امیدواری به خداوند و کمک‌های او تمسک به قرآن و سخن ساده معصومان (علیهم‌السلام) در حل مسائل خود یافتن هویت فردی خود	
	خوشن سازی	خوشن سازی	الگوی اخلاقی	تمرین ساده روی آوردی به انجام فضائل و پرهیز از ذرائع اخلاقی	آرامش نفس صیانت از نفس	روزی آوری به فضائل اخلاقی اهتمام به صیانت از نفس و پاکیزگی های آن در مواجهه با ذرائع اخلاقی	
	احکام و آداب دینی	احکام شرعی آداب دینی	شناخت احکام و آداب شرعی متناسب با سن خود	جست جوگری و حل مسئله تمرین	جست جوگری و حل مسئله ساده بر پایه مراجعه به منابع شرعی تمرین ساده روی آوردی به آداب دینی	التزام ادب‌ورزی دینی	التزام به آشنا شدن برای عمل کردن به احکام شرعی اهتمام به مؤدب بودن
	مسئولیت اجتماعی	آرمان‌های انقلاب اسلامی مراسم دینی	تحلیل ساده آرمان‌های انقلاب اسلامی ضرورت مشارکت فعال و کار گروهی در برپایی مراسم دینی	تحلیل اجتماعی تعاون و کار گروهی	مراتب ساده تحلیل آرمان‌های انقلاب اسلامی مراتب ساده مدیریت گروه در راستای مشارکت و برپایی مراسم دینی	فعالیت دینی	اهتمام به آرمان‌های انقلاب اسلامی، علاقه مند بودن به پاسداری از آنها
	چالش های دینداری	زندگی دیندارانه	مصادیق ساده آسیب‌های فضای مجازی راه‌حل‌های کاربردی در قبال برخی آسیب‌های فضای مجازی	ارتباط مؤثر مدیریت خواسته‌ها تحلیل و حل مسئله پرسشگری	برقراری ارتباط مؤثر و عاقلانه در فضای مجازی مدیریت خواسته‌ها با برنامه‌ریزی برای استفاده از فضای مجازی به شکل محدود و سالم مراتب ساده تحلیل و حل مسئله در مورد آسیب‌های فضای مجازی و جست‌جو برای یافتن راه‌حل‌های کاربردی	کارآمدی دین	مواجهه‌ای فعالانه و آگاهانه با چالش‌های دینداری و جست‌جو به کمک معلمان و والدین برای راه‌های بروز رفت
شناخت حکیمانه زندگی و انسان	شناخت حکیمانه	جهان هستی حقیقت و هویت انسان علم و معرفت ارزش و سعادت زندگی	کسب، ساماندهی و پردازش معلومات نقداری و ارزیابی	تفسیر الهی پدیده‌ها مطابق با نظام معنایی دین الگوگیری از معصومان (ع) و اسوه‌های دینی حل برخی مسئله ساده خود با توجه به زندگی معصومان (ع) و آیات ساده قرآن استدلال ساده بر اعتقادات دینی یافتن توانایی‌ها و خواسته‌های ساده خود	تفسیر الهی پدیده‌ها مطابق با نظام معنایی دین الگوگیری از معصومان (ع) و اسوه‌های دینی حل برخی مسئله ساده خود با توجه به زندگی معصومان (ع) و آیات ساده قرآن استدلال ساده بر اعتقادات دینی یافتن توانایی‌ها و خواسته‌های ساده خود	علاقه‌مندی به کشف علل و آثار پدیده‌ها و رخداد‌های محیط طبیعی پیرامون خود پرسشگری بدون خجالت و ترس آگاهی و انتقاد به محدودیت‌های شناختی و فکری خود	

جدول محتوای دوره اول متوسطه حوزه تربیت و یادگیری حکمت و معارف اسلامی

غیر قابل استناد

جدول محتوای دوره دوم متوسطه حوزه تربیت و یاد گیری حکمت و معارف اسلامی

خبرده ارزش ها	ارزش های اساسی	خبرده مهارت ها	مهارت های اساسی	خبرده مفاهیم	مفاهیم اساسی	ایده‌های کلیدی
* اعتماد به کمک خداوند در حل مسائل خود * تمسک به قرآن و سخن ساده معصومان (ع) در حل مسائل خود * تلاش برای رهایی از هویت یا هویت‌های کاذب	* خداخواهی * هدایت جویی * هویت یابی	* تفسیر الهی پدیده‌ها بر اساس صفات الهی * تفسیر الهی توانایی های خود و نیاز ذاتی خود استدلال و استدلال منطقی بر اعتقادات دینی * الگوگیری از معصومان (علیهم السلام) و اسوه‌های دینی متناسب با شرایط معاصر * حل برخی مسائل اخلاقی خود بر پایه توجه به زندگی معصومان (علیهم السلام) و آیات قرآن * یافتن و تشخیص خواسته‌های صادق و کاذب خود	* تفسیر الهی پدیده‌ها * استدلال * حل مسئله * الگوگیری * هویت یابی	* استدلال بر توحید * استدلال بر عدل الهی * استدلال بر نبوت * استدلال بر امامت * استدلال بر معاد * استدلال بر هویت الهی خود	* خداشناسی * راه‌شناسی * جهان‌شناسی * خودشناسی	نظام معنایی دینی
* اهتمام به آراسته شدن به فضائل اخلاقی * اهتمام به صیانت از خود و پاکیزگی‌های آن در مواجهه با رذائل اخلاقی	* آراستن نفس * صیانت از نفس	* الگوگیری اخلاقی از اولیاء حق * روی آوری به تمرین مداوم انجام فضائل و ترک رذائل اخلاقی * ایجاد انگیزه اخلاقی در خود * حل مسئله در موقعیت‌های عمل و تصمیم اخلاقی * مدیریت دینی خواسته‌ها * تاب آوری در برابر سختی‌ها * مشارطه و مراقبه از خود	* الگوگیری * تمرین * خودآنگیزی * حل مسئله * مدیریت خواسته‌ها * تاب آوری * خویشن بانی	* ضرورت خویشن سازی و خویشن بانی در چهارچوب دستورات الهی * نقش دستورات دینی در هدایت و سلوک اخلاقی * آشنایی با ریشه‌ای ترین فضائل و رذائل اخلاقی	* خویشن سازی	خویشن سازی

خبرده ارزش ها	ارزش های اساسی	خبرده مهارت ها	مهارت های اساسی	خبرده مفاهیم	مفاهیم اساسی	ایده‌های کلیدی
* مواجهه‌ای فعالانه و آگاهانه با چالش های دینداری و جست‌جوی راه‌های برون رفت * مسئولیت‌پذیری در قبال حفظ دینداری خود در دنیای معاصر	* فعالیت دینی * کارآمدی دین	* تحلیل آرمان‌های جمهوری اسلامی ایران و انقلاب اسلامی * تحلیل وقایع سیاسی اجتماعی در راستای درک مصادیق کارآمدی ولایت فقیه * مدیریت گروه جهادی	* تحلیل اجتماعی * تعاون و کارگروهی	* تحلیل آرمان‌های انقلاب اسلامی و ضرورت پاسداری از آرمان‌ها * مصادیق کارآمدی نظام ولایت فقیه در تحقق آرمان‌های جمهوری اسلامی ایران و انقلاب اسلامی	* آرمان‌های انقلاب اسلامی * ولایت فقیه	مسئولیت دینی اجتماعی
* مواجهه‌مندای به کشف علل و آثار پدیده‌ها و رخداد‌های محیط طبیعی پیرامون خود * پرسشگری بدون خجالت و ترس * آگاهی و انتفات به محدودیت‌های شناختی و فکری خود * دخالت‌ ندادن احساسات و منافع شخصی در هنگام تفکر درباره ویژگی‌های انسانی	* کنجکاوی و جست‌جویی * فروتنی فکری و علمی * حقیقت‌جویی و صداقت علمی	* مرتب کردن، دسته‌بندی و مقایسه اشیاء، افراد، کلمات و... با معیارهای مختلف * تجزیه اشیاء، رخدادها و... به اجزای مختلف * کشف و تحلیل لوازم یک مطلب یا پیام‌های یک تصمیم، عمل یا رخداد * تشخیص معلومات مورد نیاز برای انجام یک پژوهش یا اتخاذ یک تصمیم	* جرئت ورزی * پرسش‌گری * تحلیل و حل مسئله	* مصادیق آسیب‌های فضای مجازی * راه‌حل‌های کاربردی در قبال برخی آسیب‌های فضای مجازی	* شناخت حکیمانه	چالش‌های دینداری
						شناخت حکیمانه زندگی و انسان

ایده‌های کلیدی	مفاهیم اساسی	خرده مفاهیم	مهارت‌های اساسی	خرده مهارت‌ها	ارزش های اساسی	خرده ارزش ها
شناخت حکیمانه زندگی و انسان	شناخت حکیمانه	جهان هستی حقیقت و هویت انسان علم و معرفت ارزش و سعادت زندگی	استنتاج و استدلال نقدی و ارزیابی	*دسته‌بندی و سازماندهی مفاهیم، دیدگاه‌ها، موجودات و پدیده‌ها بر اساس معیارهای مختلف و مقایسه آنها * تشخیص مطالب، ادعاها و مفاهیم اصلی از مطالب، ادعاها و مفاهیم فرعی * تفکیک امور یقینی، نظرات سلیقه‌ای، سخنان مشهور و دیدگاه‌های مستدل از یکدیگر * نتیجه گرفتن لوازم یک یا چند مفهوم، قضیه یا دیدگاه * ارزیابی تناسب و تکایت دلایل ارائه شده برای اثبات یک ادعا * بازنگری در فرایند طی شده برای پاسخ به یک مسئله و اصلاح آن	*فروتنی فکری و علمی حقیقت‌جویی و صداقت علمی صفای قلب	* علاقه‌مندی به تأمل و اندیشه‌ورزی درباره حقایق جهان‌هستی * انصاف فکری (مواجهه با دیدگاه‌ها بدون در نظر گرفتن منافع و احساسات) * آگاهی و التفات نسبت به محدودیت‌های شناختی و فکری خود * پرهیز از خودپسندی و خودمحوری در اندیشه‌ورزی، پذیرش دیدگاه‌های مبتنی بر استدلال و اذعان به نکات مثبت اندیشه‌های دیگران * مراقبه و خویش‌بینی معنوی به منظور عدم مداخله خفایات منفی در امر تفکر

غیر قابل استناد

ایده‌های کلیدی	مفاهیم اساسی	خرده مفاهیم	مهارت‌های اساسی	خرده مهارت ها	ارزش های اساسی	خرده ارزش ها
احکام و آداب دینی	احکام شرعی آداب دینی	آشنایی با فلسفه و اسرار احکام و آداب دینی	جست‌جویگری تمرین تاب‌آوری حل مسئله	*جست‌جویگری برای پیدا کردن اسرار و فلسفه احکام دینی * روی آوری به تمرین مداوم آداب دینی * تاب‌آوری برای تحمل سختی های انجام احکام شرعی * حل مسئله خود بر اساس احکام شرعی	التزام و ادب‌ورزی دینی	* التزام به آشنا شدن با احکام اسلام و اهتمام به انجام آنها * اهتمام به مؤدب بودن و ترویج ادب
مسئولیت دینی اجتماعی	آرمان‌های انقلاب اسلامی ولایت فقیه فعالیت مسئولانه	*تحلیل آرمان‌های انقلاب اسلامی و ضرورت پاسداری از آنها	*تحلیل اجتماعی تعاون و کارگروهي	* تحلیل موقعیت انقلاب اسلامی در ابعاد تمدنی * تحلیل وقایع سیاسی برای یافتن مصادیق کارآمدی ولایت فقیه * شبکه‌سازی از دوستان و همسالان هم عقیده و هدف و دارای انگیزه جهادی	*فعالیت دینی	* اهتمام به آرمان‌های انقلاب اسلامی، عُلقه و پاسداری از آنها * اهتمام به شکل‌سازی دینی در راستای کمک به نظام اسلامی در راستای آرمان‌ها و رفع محرومیت از جامعه اسلامی
چالش‌های دینداری	زندگی دیندارانه	*راه حل‌های کاربردی در قبال برخی آسیب‌های فضای مجازی	*جرب‌ت‌ورزی پرسشگری تحلیل و حل مسئله مسئولیت‌پذیری	*جرب‌ت‌ورزی و استقلال‌طلبی در مواجهه با فرهنگ‌ها * پرسشگری در مواجهه آگاهانه با رسانه‌ها * تحلیل مظاهر عینی سبک زندگی * مسئولیت‌پذیری در قبال حفظ دینداری در دنیای معاصر	*کارآمدی دین	* مواجهه‌ای فعالانه و آگاهانه با چالش‌های دینداری و جست‌جوی راه‌های برون‌رفت * مسئولیت‌پذیری در قبال حفظ دینداری در دنیای معاصر

غیر قابل استناد